

Sygn. akt III UK 410/19

POSTANOWIENIE

Dnia 28 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z odwołania „E.” Sp.z o.o. we W.

i M.U.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału we W.

o ubezpieczenia społeczne,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 28 maja 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się „E.” Sp. z o.o. we W. od wyroku Sądu Apelacyjnego we [...].

z dnia 14 marca 2019 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny we [...], wyrokiem z dnia 14 marca 2019 r., zmienił zaskarżony przez organ rentowy wyrok Sądu Okręgowego we W. z dnia 29 października 2018 r. i oddalił odwołanie „E.” Sp. z o.o. we W. (dalej płatnik) i M.U. (dalej ubezpieczona) od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział we W. z dnia 10 marca 2017 r., mocą której stwierdzono, że ubezpieczona jako pracownik u płatnika nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu od dnia 10 kwietnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny podniósł, że za ugruntowany w judykaturze i doktrynie uznać należy pogląd, iż nie podlega pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu osoba, która zawarła umowę o pracę dla pozoru. Pozorność umowy wzajemnej w

rozumieniu art. 83 § 1 k.c. występuje wówczas, gdy strony umowy składając oświadczenia woli nie zamierzają osiągnąć skutków, jakie prawo wiąże z wykonywaniem tej umowy, przy czym pozorność umowy o pracę ma miejsce nie tylko wówczas, gdy praca w ogóle nie jest świadczona, ale również wtedy, gdy jest faktycznie świadczona, ale na innej podstawie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2006 r., I UK 120/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 294). W odniesieniu do umowy o pracę pozorność polega na tym, że strony nie zamierzają osiągnąć skutków określonych w art. 22 k.p. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 stycznia 2008 r., I UK 223/07, LEX nr 442836; z dnia 5 października 2006 r., I UK 120/06, OSNP 2007 nr 9-20, poz. 294 oraz M. Raczkowski: Pozorność w umownych stosunkach pracy, Warszawa 2010, s. 200-202).

W ocenie Sądu odwoławczego, zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie pozwala uznać, by w spornym okresie rzeczywiście łączył ubezpieczoną i płatnika składek stosunek pracy, nawiązany na podstawie umowy o pracę. Sąd Apelacyjny zauważył, że umowa miała charakter pozorny, a rzeczywistym i jedynym celem działania stron tej umowy było uzyskanie świadczeń z ubezpieczeń społecznych, w szczególności z ubezpieczenia chorobowego. Sąd Okręgowy dokonał sprzecznych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, gdyż przyjął za udowodnione zdarzenia, które nie zostały potwierdzone. Przede wszystkim istnienie umowy o pracę nie przesądza o faktycznym jej wykonywaniu, tak jak odbycie szkolenia wstępnego z zakresu BHP czy skierowanie ubezpieczonej na badanie lekarskie. Są to czynności wewnętrzne pracodawcy. W tym samym tonie Sąd Apelacyjny odniósł się do zeznań ubezpieczonej i płatnika składek - na których oparł się sąd pierwszej instancji – podkreślając, że tego rodzaju wypowiedzi nie zostały zweryfikowane, skoro strony umowy o pracę nie były w stanie zaoferować jakichkolwiek dowodów wykonywania pracy. Ze stanu faktycznego wynikało, że do świadczenia pracy miało dojść w dniach: 10 kwietnia (piątek), 11 kwietnia (sobota), 13 kwietnia (poniedziałek), 15 kwietnia (środa), 17 kwietnia (piątek), 18 kwietnia (sobota) oraz 20 kwietnia (poniedziałek) i to w godzinach popołudniowych, chociaż nie przedstawiono przesłanek za koniecznością zatrudnienia ubezpieczonej, jak też dowodów na

rozszerzenie profilu działalności Spółki. Tym samym nie została wykazana realna potrzeba zatrudnienia ubezpieczonej, co uszło uwadze Sądu Okręgowego i wypaczyło powiązanie wszelkich okoliczności w jedną całość. Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny orzekł w myśl art. 386 § 1 k.p.c.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pełnomocnik płatnika składek, zaskarżając go w całości, domagając się jego uchylenia i rozstrzygnięcia co do istoty sprawy.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania odwołał się do podstawy z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż istnienie potrzeba wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, to jest art. 398³ § 3 k.p.c. w odniesieniu do uprawnień tego Sądu w zakresie kontroli kasacyjnej pozorności umowy o pracę (art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.). Jego zdaniem, orzecznictwo Sądu Najwyższego nie jest jednolite. W wyrokach z dnia 26 marca 2014 r., V CSK 218/13 i 4 kwietnia 2014 r., IV CSK 405/13 Sąd Najwyższy wykluczył możliwość takiej kontroli w jakimkolwiek aspekcie, bowiem pozornosc umowy jest okolicznością faktyczną i podlega ustaleniu przez sądy powszechne. Dane stanowisko zaaprobował także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 grudnia 2016 r., II UK 439/15. Natomiast w wyrokach z dnia 2 kwietnia 2014 r., V CSK 399/13 i z dnia 20 lutego 2018 r., II PK 351/16 wyraził zdanie, że w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego strona może kwestionować prawidłowość zastosowania art. 83 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie może być przyjęta do rozpoznania. Skarżący odwoływał się do podstawy z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Przeto jego obowiązkiem było wykazanie, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365; z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351). Nie można uznać, że w sprawie

zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522; z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Stanowisko skarżącego koncentruje się na wykazaniu, że w codziennej praktyce Sądu Najwyższego ma miejsce niejednolite rozumienie art. 398³ § 3 k.p.c. na tle art. 83 § 1 zdanie pierwsze k.c. i stąd realizuje się podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

Pogląd ten nie jest trafny. Po pierwsze, nie realizuje się wskazana we wniosku podstawa przyjęcia skargi do rozpoznania tylko dlatego, że pojawiają się różnice w orzekaniu, które stanowią następstwo różnych stanów faktycznych, a takie – zgoła odmienne - mają miejsce w powołanych sprawach z zakresu prawa pracy i prawa cywilnego. Ponadto wielokierunkowość stosowania prawa oraz różnorodność orzecznictwa nie stanowią przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Po drugie, suponowana rozbieżność jest iluzoryczna. W wyrokach Sądu Najwyższego w sprawach V CSK 218/13 (LEX nr 1486991) i II CSK 405/13 (LEX nr 1480316) wskazano, że pozorność czynności prawnej jest okolicznością faktyczną i jako taka podlega ustaleniu przez sądy merytoryczne. Oznacza to, że w ramach podstawy kasacyjnej przewidzianej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. ustalenie to nie podlega kontroli kasacyjnej. Ten pogląd należy uznać za utrwalony w judykaturze. Obejmuje on treść złożonych oświadczeń woli, zamiar wywołania skutków prawnych lub brak takiego zamiaru i akt utajnienia pozornego charakteru dokonywanej czynności prawnej. W treści art. 83 § 1 zdanie pierwsze k.c. chodzi o skutek oświadczenia woli. Jego wykładnia stanowi sumę szeregu czynności sądu związanych z oceną tego oświadczenia. Efekt tej wykładni prowadzi do określonych ustaleń faktycznych. Jednak na tym etapie może dojść do deficytów argumentacyjnych, zaniechania wyjaśnienia określonych aspektów sprawy. Jeżeli tak się dzieje, to pojawia się optyka przedstawiona przez skarżącego w kolejnych judykatach Sądu Najwyższego. Należy zauważyć, że zarówno w sprawie IV CSK 399/13 (LEX nr 1477453) i II PK 351/16 (LEX nr 2488646) zaskarżone

wyroki zostały uchylone, bowiem doszło do zastosowania przepisów prawa materialnego do niedostatecznie ustalonego przez sąd stanu faktycznego, co *de facto* oznacza wadliwą subsumpcję tego stanu do danej normy prawnej. Jako przykład rozbieżności w orzecznictwie podano zatem nieadekwatne rozstrzygnięcia, bo pierwsze z dwóch powołanych przez skarżącego oddalały skargi kasacyjne, w pozostałych dwóch uchylały wyroki i przekazywały sprawy do ponownego rozpoznania, właśnie z uwagi na usterki procesowe, które nie pozwalały na wykładnię prawa materialnego. Oznacza to finalnie, że zanegowanie wykładni art. 83 § 1 k.c. jest możliwe w zakresie, w jakim ten przepis nie miał zastosowania w sprawie, bądź w sposób oczywisty został zastosowany błędnie w ramach ustalonych wiążąco okoliczności faktycznych sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 stycznia 1997 r., I CKN 51/96, OSNC 1997 nr 6-7, poz. 79; z dnia 27 lipca 2000 r., IV CKN 91/00, LEX nr 52450; z dnia 8 grudnia 2000 r., I CKN 1233/00, LEX nr 536988). Dalsze stanowisko skarżącego nie rozwiewa wątpliwości, w jakim kierunku zmierzać ma ujednolicenie praktyki, co wydaje się o tyle istotne, że jest to zmienna szeregu aspektów, których już we wniosku nie rozważa się.

Po trzecie, odwołanie się do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2016 r., II UK 439/15 (LEX nr 2188634) w żaden sposób nie konweniuje z podstawą przedsądu. Postępowanie dowodowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ma na celu odkodowanie czy doszło do powstania tytułu ochrony jednego z ryzyka. Jak wiadomo te tytuły powstają z mocy prawa, a oświadczeniem woli nie można ich wyłączyć. Stąd wyniki poszczególnych procedur mogą się różnić w zależności od ustaleń faktycznych właśnie. Tym samym z faktu, że w innej sprawie doszło do objęcia ubezpieczonej takim tytułem, chociaż była to osoba bliska płatnikowi składek i uzyskała relatywnie wyższe wynagrodzenie, nie oznacza, że w danej sprawie rezultat winien być tożsamy. Naturalnie ubezpieczenie społeczne niesie za sobą doniosłe skutki prawne i społeczne. Zwykle jest ono konsekwencją poszukiwania ochrony albo jej rozszerzenia a towarzyszy temu szereg okoliczności faktycznych, które orzekające sądy ważą i oceniają w świetle zasad doświadczenia życiowego, logicznego rozumowania. Splot tych elementów uzasadnia szerokie spektrum rozstrzygnięć.

Summa summarum, Sąd Najwyższy orzekł z myśl art. 398⁹ § 2 k.p.c.